

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Skriftspråkliga innemiljöer i förskolan

Intervjuer och observationer

Pernilla Bjerlemo

”Inriktning/specialisering/LAU 990”

Handledare: Birgitta Kullberg

Examinator: Pia Williams

Rapportnummer: HT13-2920-014

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Abstract

Examensarbete: Hur stimuleras barns nyfikenhet till skriftspråket genom innemiljön i förskolan? - Intervjuer och observationer.

Program och/eller kurs: LAU 990

Termin/år: Hösten 2013

Handledare: Birgitta Kullberg

Examinator: Pia Williams

Rapport nr: HT13-2920-014

Nyckelord: Skriftspråkliga processer, skriftspråkliga innemiljöer.

Sammanfattning

Syfte

Syftet med studien är att ta del av några **förskollärares** tankar om skriftspråk och skriftspråkliga miljöer på förskolan. Det som är av intresse i studien är, om pedagogerna visar engagemang och intresse för skriftspråket i förskolan, dvs. hur de tänker när de ställer i ordning lärandemiljön inne, så att denna ska stimulera barns skriftspråks **lära**. Tror **förskollärarna** att lärandemiljön inomhus har betydelse för barns skriftspråks **lära**? Jag önskar också ta reda på hur **förskollärarna** skulle vilja att miljön såg ut om de själv fick bestämma.

Metod

Metoden som användes i studien är kvalitativ. Strukturerade och halvstrukturerade intervjuande samtal samt observationer har utgjort empiriska redskap. Intervjuerna och observationerna var tre till antalet, dvs. sammanlagt sex empiriska tillfällen.

Resultat

Samtliga **förskollärare** uppfattar att skriftspråksstimulering ska förekomma i förskolan. Pedagogerna uttrycker att skriftspråket ska ingå i den vardagliga pedagogiken på förskolan. De uttrycker att de inte önskar att förskolan ska vara som skolan och med det menar **förskollärarna** att i förskolan ska barnen få erfarenhet av skriftspråket och i skolan lär de sig skriva och läsa. Observationerna på innemiljön visar på många olika sätt hur **förskollärarna** arbetar för att stimulera barns skriftspråksinläring. Det är olika artefakter, bokstäver, dokumentationer av skilda slag, bland andra vad barnen har gjort på förskolan som finns i barnens höjd i den mån det enligt pedagogerna går.

Pedagogiska konsekvenser

För att **förskollärarna** i förskolan på bästa sätt ska kunna hjälpa barn med skriftspråket, behöver de ha en förståelse för barns skriftspråkliga process, eftersom förskolläraren då medvetet kan ge stöd, ledning och uppmuntran när barnet lär sig om den skriftspråkliga omvärlden (Dahlgren, Gustavsson, Mellgren & Olsson, 1999, sid 116).

Förord

Denna studie skulle inte ha kunnat vara möjlig utan er **förskollärare** som jag intervjuade. Tack för att ni så generöst ställde upp och tog emot mig på era avdelningar! Jag vill också tacka era kollegor som gjorde det möjligt för de som jag intervjuade, att gå undan en stund för att bli intervjuade. Tack till er alla barn för att ni så vänligt tog emot mig när jag besökte er förskola och vandra omkring i miljön! Slutligen, men inte minst vill jag tacka min familj som har stått ut med mig under dessa månader, när jag inte har haft mycket annat än studier i huvudet. Mycket hämtmat har det blivit. Så slutligen vill jag ge ett stort tack till min handledare, som har hjälpt och stöttat mig på min väg genom c-uppsats-skrivandet.

Innehållsförteckning

Abstract

Förord

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	6
2. Syfte och frågeställningar.....	7
3. Bakgrund.....	8
Förskolans miljöer nu och då.....	8
Literacy.....	9
Skriftspråks stimulering i förskolan.....	9
Skriftspråks lära i förskolan	10
Innemiljöer som stimulerar barns skriftspråk.....	11
Sociokulturella teorin.....	12
Förskolans läroplan.....	13
4. Metod.....	14
Kvalitativ undersökning.....	14
Om studiens intervjuer.....	14
Om studiens observationer.....	15
Urval och undersöknings grupp.....	15
Genomförande av intervjuerna.....	15
Studiens tillförlitlighet.....	16
Om studiens reliabilitet.....	16
Om validitet.....	16
Om generaliserbarhet.....	16
Etiska aspekter.....	17
Bearbetning av data.....	17
Studiens målgrupp.....	17
Metoddiskussion.....	18
5. Resultat.....	19
Resultatredovisning.....	19
Studiens slutsatser.....	21
6. Slutdiskussion.....	23
Didaktiska implikationer.....	25
Fortsatt forskning.....	25
7. Referenslista.....	26

Bilagor	27
Bilaga 1, intervjufrågor.....	27
Bilaga 2, observation av inommiljöer förskola 1.....	28
Bilaga 3, observation av inommiljöer förskola 2.....	30
Bilaga 4, observation av inommiljöer förskola 3.....	32
Bilaga 5.....	35
Bilaga 6.....	36

Inledning

Bakgrunden till denna studie är mitt intresse för hur barn lär sig skriftspråket, vilket väcktes på universitetet när jag läste kursen LKF 210 (Barns kommunikation och skriftspråkande). Redan då började jag se mig omkring på min förskoleavdelning för att hitta olika redskap som kunde väcka skriftspråksintresset hos förskolebarnen. Jag märkte att det jag informellt presenterade gick hem hos barnen. Anledningen till att arbetet kom att handla om just innemiljöer som stimulerar barns skriftspråkande, är att jag önskade få veta mer om just detta och bli mer kunnig i det. Jag önskade att för min kommande roll som förskollärare, få en fördjupad förståelse till hur barn genom påverkan av en skriftspråklig innemiljö lär sig skriftspråket. En fördom jag hade redan innan jag genomförde studien var, att man inte tänker så mycket på detta ute på avdelningarna, så det var med stor nyfikenhet jag började denna studie.

Valet av undersökningsfrågor kommer från kunskaper om innehållet i kursen om barns kommunikation och skriftspråkande. **Diskussionen om att barnen måste nå en viss ålder för att lära sig läsa är det många som hört. Redan 1966 hävdade Clay (I Fast, s 85), det motsatta. Clay menade, att det inte finns någon ålder då barnet är mer moget att lära sig skriftspråket. Hur vägarna dit ser ut beror istället på den sociala och kulturella miljön som barnen befinner sig i. Sterner och Lundberg (2010, sid 20) uttrycker, att flera stora undersökningar visar, att bokstavskunskap och fonologisk medvetenhet redan i förskolan ger utdelning i hur det senare kommer att gå i skolans läs- och skriv lära. Om förskollärare önskar, att barnen ska få en utvecklad kunskap i skriftspråket, måste vi i förskolan använda oss av skriftbilder i den vardagliga verksamheten (Eriksen Hagtvet, 2006, sid 139). Fast (2008, sid 88) menar också att bilderna har en lika stor roll i läran till literacy som texten.** Detta förde med sig en nyfikenhet på hur vi pedagoger på bästa sätt kan påverka och lära ut skriftspråket till våra barn på förskolan. Mina funderingar handlade om vilka kunskaper förskollärare kan ha om hur man lär ut, vilka metoder man använder och hur man på förskolan iordningsställer miljön på bästa sätt. Innemiljöns betydelse för barns lärande av skriftspråket, kan sannolikt vara av betydelse inte bara för min egen del, utan även för kollegor i vårt gemensamma samhällsarbete för att hjälpa förskolebarn bli medvetna om skriftspråket.

Syfte och frågeställningar

Syftet för denna studie är att undersöka hur några **förskollärare** i förskolans verksamhet **uttrycker** att barns skriftspråks **lära bör** vara samt hur de inreder innemiljön på sin avdelning för att den ska väcka barns nyfikenhet till skriftspråksinlärning.

Frågeställningar

- Hur **uttrycker förskolläraren** betydelsen av att stimulera barns skriftspråks **lära** i förskolan?
- Inreder **förskollärarna** förskolans innemiljöer så att dessa ska stimulera barns skriftspråks **lära** och hur i så fall inreder de dessa?

Bakgrund

I detta kapitel beskrivs inledningsvis hur förskolans miljöer har sett ut nu och tidigare. Detta följs av ett avsnitt om vad man i tidigare forskning kommit fram till när det gäller stimulerande och inte stimulerande miljöer samt hur barn lär sig skriftspråket. Literacybegreppet behandlas i kapitlet, vilket även handlar om det sociokulturella perspektivet, vars innehållsliga teori är vad jag utgår ifrån i arbetet och varför just detta har valts. Slutligen behandlas i kapitlet hur man **i förskolans läroplan ser på lära och skriftspråket.**

Förskolans miljöer nu och då

Guds läroplan sträcker sig enligt Forsell (I Vallberg och Roth, 2002, sid 34) från mitten till slutet av 1800-talet med reformering och sekularisering runt 1860-talet. Då ansågs det mest vara ett socialt nödtvång att gå i småbarnsskola. Denna uppfattades mest vara till för fattiga barn och ensamstående mödrar som var tvungna att arbeta. Lärarinnans främsta uppgift var att med kärleksfull och kristlig hand ge barnen moralisk omvårdnad. Enligt Forsell skulle tillvaron i denna Guds läroplans skola inte föregripa kommande skolgång. Barnen skulle således inte undervisas då man ansåg, att barn kunde utsättas för faran av intellektuell brådmognad.

Det goda hemmets och hembygdens läroplan varade från slutet av 1800-talet till mitten av 1900-talet med reformering runt 1930- och 1940-talen. I innerummen framträdde två rum. Det var byggrummet och slöjdrummet (snickarrummet). Detta senare var ett maskulint definierat rum. Det andra rummet var mer feminint markerat och kallades för dockvrån eller dockrummet. Rummen hade sina ursprung från bonde- och hantverkskulturen där husliga göromål i hemmet och omvårdnad kom främst. Ett rum till som nämns är bokvrån. Där skulle barnen, enligt Vallberg Roth (sid 65), vänja sig vid att tycka om och sköta böcker. Det var ledarinnans uppgift att det ibland kom nya böcker i hyllan för barnen att läsa.

Enligt Vallberg Roth (sid 65) varade folkhemmets socialpsykologiska läroplan från mitten av 1900-talet till mitten av 1980-talet. I denna framhölls inte längre hemmet som idyll och förebild. I den socialpsykologiska läroplanen talas de istället om flexibla könsneutrala aktivitetsstationer, där barnen självständigt skulle väja aktivitet, skriver Vallberg Roth (sid 95).

Det situerade världsbarnets läroplan sträcker sig från slutet av 1980-talet till idag. I förskolans innerum talar man inte längre om aktivitetsstationer. Lekhallen finns kvar och arvet från det goda hemmet med byggrum, snickarrum och dockvrå (dockvrån börjar försvinna). Bygg- och konstruktionsmaterialet knyts mer till tekniken än förut. Det börjar användas mer data och informationsteknik. Rum med virtuella och globala möjligheter skapar upplevelser och överskridande för lärande, skriver Vallberg Roth (sid 29).

Literacy

När barn lär sig läsa, skriver Fast (sid 88), är det en stor hjälp att ha en bild till. Detta ger det lärande barnen en mening till texten. Bilderna har en lika stor roll i läran till literacy som texten, menar Fast.

Om vuxna i barnens omgivning skapar en rik textmiljö för barnen med bokhyllor, skrivmaterial som penna och papper som är lättillgängligt för barnen, och sätter upp barnens texter, bilder och fotografier på väggen visar vi att literacy är en viktig del i barns inläring av skriftspråket, skriver Lindö (2009, sid 206).

Redan när barnen är små, möter de texter och symboler vilka miljöer de än vistas i. Det kan vara hemma, ute, i affärerna, på bussen i förskolan m.m. När barnen möter alla dessa texter tar de hjälp av människorna runt omkring sig och i samspel med dem lär de sig att använda texterna och symbolerna för att få en förståelse för innebörden i dem (Fast, 2008, sid 43).

Att lära sig känna igen en bokstav, bild eller en text, menar Meek (1982, i Fast, 2008, sid 44), kan vara första steget till att få en förståelse av skriftspråket. Barnen testar sig fram med att gissa vad som står på den skrivna texten eller frågar någon i sin omgivning. Barnen ställer också olika hypoteser. Genom att känna igen några bokstäver och sen se de olika bokstäverna i olika ord, menar Fast (2008, sid 59), utgör grunden till en fonologiskt medvetenhet och en fortsatt förståelse av förhållandet mellan fonemet, ljudet i det talande språket och bokstävernas symboler.

Högläsning är också något som är av stor betydelse i barn, att texten i boken har något roligt att berätta, skriver Meek, (1982, i Fast, 2008, sid 88).

Fast (2008, sid 95) skriver, att det är många forskare som är eniga om att barn lär sig mycket genom att arbeta med datorer. Fast skriver att ”Ur ett sociokulturellt perspektiv handlar literacy om sociala praktiker. Olika former av literacy är förbundna med sociala, institutionella och kulturella relationer, och kan bara förstås när de återfinns i sina sociala, kulturella och historiska sammanhang” (sid 41).

Skriftspråksstimulering i förskolan

Diskussionen om att barnen måste nå en viss ålder för att lära sig läsa är det många som hört. Redan 1966 hävdade Clay (I Fast, s 85), det motsatta. Clay menade, att det inte finns någon ålder då barnet är mer moget att lära sig skriftspråket. Hur vägarna dit ser ut beror istället på den sociala och kulturella miljön som barnen befinner sig i, menade Clay.

Sterner och Lundberg (2010, sid 20) uttrycker, att flera stora undersökningar visar, att bokstavskunskap och fonologisk medvetenhet redan i förskolan ger utdelning i hur det senare kommer att gå i skolans läs- och skrivinläring. De barn som inte kände igen så många bok-

stäver hade ofta enligt Sterner och Lundberg med sig en bristfällig stimulans i språket, något som kanske kan ligga bakom svårigheter i skolan.

Syftet med skriftspråksstimulering i förskolan är inte att hjälpa barn lära sig läsa och skriva utan i stället att hjälpa dem att få erfarenhet av skriftlig kommunikation genom experiment-skrivning, lekskrivning, lekläsning och bildsamtal, skriver Eriksen Hagtvet (2006, sid 82).

Lindö (2009, sid 44) beskriver hur flera av dagens språkforskare betonar vikten av att barn i tidig ålder behöver befinna sig i många olika skriftspråkliga sammanhang. Lindö menar, att mest betydande i barns skriftspråksinläring är pedagogens förhållningssätt och att hon/han förstår att alla barn lär sig på olika sätt (I Fast, 2009, sid 208).

Skriftspråks lära i förskolan

Genom att skapa en skriv- och läsmiljö i förskolan, där barn uppmuntras att låtsasskriva, att lära sig bokstävernas form, att visa en vuxens entusiasm för skrivande, att stimulera barnen till att få ner sina tankar och idéer på papper, menar Sterner och Lundberg (2010, sid 21) att man i hög grad påverkar barnens inläring av skriftspråket. Liberg (2006, sid 151) pratar om läsandets och skrivandets meningsfullhet, som barnen kan få genom att förskolan har läs- och skrivmaterial framme. Eriksen Hagtvet (2006, sid 82) beskriver att genom att låta barnen redan i förskolan lära sig berätta med hjälp av papper och penna, kan man förebygga att barnen senare får problem med att lära sig läsa och skriva. Barnen kan då på ett lekfullt sätt, i de vardagliga rutinerna och utan någon press på sig att de ska lära sig, på egna villkor undersöka sambandet mellan talspråk och skriftspråk. På detta sätt kan man då avmystifiera ett kunskapsområde som länge ansetts både akademiskt och "skolaktigt".

Det ska inte vara ett krav för barnen i förskolan att de måste kunna läsa efter den alfabetiska koden. Barnen läser visuellt och är bra på att komma ihåg logografer (ordbilder). Eftersom kända ord för barnen är de som de snabbt lär sig att avläsa och skriva, blir det lättare att lära sig nya ord, skriver Eriksen Hagtvet, (2006, sid 139). Eriksen Hagtvet (sid 87) fortsätter med att ett känt ord för barnen är deras namn. Barn tycker om att skriva sitt namn. Detta kan, enligt författaren, ge möjligheten till ett ökat självförtroende, självmedvetande och en bearbetning i erfarenheter.

Kopiering av bokstäver kan vara bra för de barn som upplever att det är arbetsamt att få nya erfarenheter. I sådant fall, kan det vara lättare att skriva av. Detta är också ett sätt för barnen att långsamt och i eget tempo återskapa och upprepa något som det sett någon annan göra. Men kopiering ger inte den stimuleringen i skriftspråk och den fantasi som t.ex. lekskrivning gör, menar Eriksen Hagtvet (sid 99).

Rent finmotoriskt är det de stora bokstäverna som passar de små barnen bäst. Dessa uppfattas allmänt vara lättast att känna igen och forma, skriver Eriksen Hagtvet (sid 148), men för att barnen inte ska tycka att det blir olustigt att lära sig skriftspråket kan det vara en bra strategi att barnen själv får bestämma vilka bokstäver de vill använda, menar Eriksen Hagtvet. Liberg (2009, sid 189) anser, att det är mest betydelsefullt, att börja med stora bokstäver och sedan

införa de små bokstäverna, eftersom hon uppfattar att de små bokstäverna har fler särdrag och beståndsdelar än de stora bokstäverna. Därför är de stora bokstäverna lättare att börja skriva, menar hon.

Mellgren och Gustavsson, 2002 (I Lindö, 2009, sid 207), pratar om en narrativ textmiljö och en passiv textmiljö. I en narrativ textmiljö relaterar pedagogerna i förskolan texten till barnen och det de har varit med om och är intresserade av. På så vis blir det lättare för barnen att förstå textinnehållet. En passiv textmiljö består av ett oändligt antal bokstäver, symboler m.m. men utan koppling till barnen, vilket skulle ha gjort det lättare för dem att förstå texten.

Innemiljöer som stimulerar barns skriftspråk

Eriksen Hagtvvet (2006, sid 139) skriver om att man i förskoleverksamheten måste skapa en inredning som avspeglar och stödjer det som man önskar, att barnen ska få mer kunskap om. Om förskollärare önskar, att barnen ska få en utvecklad kunskap i skriftspråket, måste vi i förskolan använda oss av skriftbilder i den vardagliga verksamheten. Exempel på bra skriftbilder som barnen lär sig snabbt är att ha barnens namn skrivna tydligt på hyllor, lådor m.m. dvs. på allt som barnen har på förskolan och som är personligt. Texten bör vara skriven av en vuxen så att den är lätt att läsa. Bra skriftbilder kan också vara att använda skriftspråket när det gäller städning, för att beskriva att var sak har sin plats. Eriksen Hagtvvet (sid 144) uttrycker, att förskolläraren kan skriva var sakerna ska vara på hyllorna. Avsikten med att ha många skriftbilder på förskolan är att få barnen intresserade av att lekskriva och att lekläsa (sid 145).

Sterner och Lundberg (2011, sid 31) skriver om att skapa skriftspråksvänliga miljöer och då genom att skriva mycket tillsammans med barnen men också märka hyllor, lådor och skåp. Eriksen, Hagtvvet (2006, sid 220) beskriver också "hörnor" (verkstäder) som exempel på att stimulera skriftspråket. Hörnorna eller verkstäderna ska ha en tydlig och klar profil. Det bör finnas en skylt med text och bilder vad hörnan ska användas till. Om det är en skrivverkstad ska det finnas skrivmaterial som t.ex. pennor, arbetsböcker, anteckningsblock m.m. Även Sterner och Lundberg (2011, sid 32) och Dahlgren, Gustavsson, Mellgren och Olsson (1999, sid 119), poängterar vikten av "skrivarhörnor", där det ska finnas papper av olika slag, pennor i olika varianter, kuvert, brevpapper m.m. Dahlgren, Gustavsson, Mellgren och Olsson (1999, sid 119) skriver också om böcker som barnen skriver och ritar i själv. Lindö (sid 200) skriver om att barn, som tidigt kommer i kontakt med ordbehandlingsprogram i datorn, ges möjlighet att upptäcka och utforska skriftspråket, då det fortfarande är svårt för dem att forma bokstäverna med hjälp av en penna.

Sociokulturell teori

Detta arbete utgår ifrån den sociokulturella teorin. Här uppfattas enligt Forsell (2011) lärarens handlingar vara betydelsefulla för barns utveckling samt att samspelet mellan lärare och barn/elev avgör vilken utveckling läroprocessen får. Detta är något som är av intresse för min studie. Då jag vill se vilken betydelse samspel och lärarens handlingar har för barns skriftspråks lära.

Enligt Vygotskij är det genom kulturella och sociala erfarenheter, vi i samspel med andra, formas till att bli kännande, tänkande och kommunicerande människor. Forsell (sid 155-156) poängterar att Vygotskij uttrycker att språket är ett kollektivt redskap och att människor formas genom kommunikativa och språkliga aktiviteter.

Mediering är ett av grundbegreppen inom det sociokulturella perspektivet. Begreppets betydelse är att människan tar hjälp av olika redskap när hon ska lära sig något. Vygotskij (I Forsell, sid 163) benämner två olika slags redskap, fysiska och psykologiska. De fysiska redskapen benämns som artefakter och är de redskap och föremål som människa tillverkat för att använda inom olika praktiker. Hit hör t.ex. papper, penna, datorer osv. Ju mer artefakter vi har runt omkring oss, desto betydelsefullare kan utveckling och lärande ske utifrån det sociokulturella perspektivet. Psykologiska redskap anser Vygotskij (I Forsell, sid 163) vara sådana redskap vi använder för att tänka och kommunicera. T.ex. alfabetet, siffersystemet, formler osv. **Både fysiska och psykologiska redskap är något som barn och förskollärare kan ha till hjälp när de i förskolan lär sig skriftspråket.**

Forsell (sid 165-166) uttrycker att till skillnad från många andra teorier, så kallade mognadsteorier, där man anser att utvecklingen kommer inifrån och mestadels styrs av biologiska processer, anser man i ett sociokulturellt perspektiv det motsatta. Inom detta perspektiv anser man att de vuxnas och lärarnas handlingar har stor betydelse för hur barnen utvecklas. **Det är alltså inte åldern som räknas när barnen t.ex. är mogna för skriftspråket utan barnens utveckling är beroende av de vuxna runt omkring barnet och deras handlingar.**

Vygotskijs syn på människan är, skriver Forsell (sid 166), att hon alltid är på väg erövra nya tankar för att förstå världen. De erfarenheter människan gör, ger henne nya färdigheter men också nya sätt att förstå och ta till sig nya kunskaper i interaktion med andra. Ett av de mest kända begrepp Vygotskij har i sitt teorisystem, är den närmaste utvecklingszonen, genom vilken Vygotskij menar den utvecklingszon som innehåller avståndet mellan vad barnet klarar av på egen hand och vad det klarar med hjälp av andra människor, skriver Forsell (sid 167). **Detta är något som förskolläraren behöver ta reda på vilken utvecklingszon barnet ligger inom så att de på bästa sätt kan hjälpa, för att barnet ska komma framåt i sin lära och utveckling.**

Vygotskij ansåg att skolan inte bara var en plats för lärande utan att den också gav en möjlighet för eleven att komma i kontakt med sådant som inte görs i hemmet eller i vardagen. Det är i skolan, som barnen hamnar i utvecklingszoner. Det är också här barnen möter skriftspråket som är ett av de mest betydelsefulla redskapen för att bygga upp erfarenhet och kommunicera kunskaper (I Forsell, sid 170).

Läroplanen

Wiklund Dahl (2006, sid 5) skriver i en förkortad version av läroplanen (Lpfö, 98, reviderad 2010) att i det didaktiska lärandet att det olika faktorer som spelar roll i undervisningens innehåll och genomförande. Det krävs, uttrycks det i boken, både medvetenhet och kunskap. Vad-hur-varför och vem-frågorna poängteras i barns lärande. Detta är något, beskriver Wiklund Dahl, som **förskollärare** måste diskutera innan verksamhetens innehåll ska planeras. Vad barn exempelvis ska lära sig är **vad förskollärarna** utifrån styrdokumentets mål bestämmer sig för vad barnen ska utveckla och att detta kräver ett kunnande om ämnet av **förskollärarna**. Hur något ska eller kan läras, handlar bl.a. om hur **lärarna** skapar förutsättningar för barns lärande i t.ex. skriftspråket.

I förskolan har man en skollag och en läroplan som man måste följa och i den står det varför och vad man ska lära om ett specifikt ämne. Ett syfte är att man tillsammans med hemmet ska främja barns utveckling och att barnen ska bli aktiva, kompetenta, kreativa och ansvars-kännande individer. **förskollärarna** ska vara medvetna om vem det är som ska lära sig vad, dvs. om det är de yngre barnen eller de äldre barnen som ska undervisas i och lära sig i ämnet i fråga. Wiklund Dahl (sid 5) skriver att **förskollärarna** även ska anpassa miljön efter barnens kunnande.

I läroplanen (Lpfö98) står det också att i Förskolan ska man lägga grunden för ett livslångt lärande. Den verksamhet som bedrivs ska vara rolig, trygg och lärorik för alla barn som deltar i denna. Lärandet i förskolan ska baseras såväl på samspelet mellan vuxna och barn som på att barn lär av varandra. I läroplanen står det också att barnen ska utveckla ett intresse för skriftspråket samt få en förståelse för symboler och dess kommunikativa funktioner.

Metod

I detta kapitel beskrivs varför en kvalitativ studie har valts. Vidare beskrivs studiens tillförlitlighet, reliabilitet, validitet och generaliserbarhet. Intervjuerna och observationernas innehåll och genomförande beskrivs. Likaså behandlas studiens etiska aspekter och bearbetningen av data. Kapitlet avslutas med en metoddiskussion.

Kvalitativ undersökning

Denna studie är kvalitativ eftersom studiens frågeställningar är sådana, att de vetenskapliga redskap som lämpar sig att använda är intervju och observation. Enkäten, vilken är den kvantitativa forskningens undersökningsredskap, funderade jag inte över, eftersom jag inte önskade mäta eller pröva något förhållande i omvärlden. Som kvalitativ forskare försöker man förstå människors tankar och handlingar genom dessas utsagor och genom att observera människors handlingar. Vad som studeras i studien är den skriftspråkliga miljön ute på de för studien utvalda förskolorna. Genom att jag forskar om detta ämne erhåller jag en fördjupad förståelse för den. Bjereld, Demker och Hinnfors (2009, sid 118) skriver att genom att forska på något fenomen får forskaren en djupare förståelse av fenomenets innebörder och kan bidra till den samhälleliga kunskapsutvecklingen på området. Enligt Stukat (2005, sid 32) är huvuduppgiften i en kvalitativ undersökning att tolka och förstå det som framkommer i den insamlade data. Materialet som framkommer ska sedan tolkas genom olika former av kvalitativa analyser där forskarens förförståelse (forskarens tankar, erfarenhet och känslor) spelar stor roll.

Om studiens intervjuer

I studien har strukturerade och halvstrukturerade intervjuer, använts där frågorna och ordningsföljden på frågorna är bestämd. Men jag har ibland fått ställa följdfrågor för att få de intervjuade att berätta mer. Intervjuer kan ibland behöva tränas enligt Stukat (2005, sid 39) för att se om det finns några brister. Därför genomfördes en pilotstudie för att se hur intervjufrågorna togs emot och om eventuella omskrivningar behövdes, vilket jag ansåg inte var nödvändigt. I två av de tre intervjuerna användes ljudinspelning. Anledningen till att jag använde mig av det och inte av videoinspelning var, att det var kommunikationen och dialogen jag var intresserad av, alltså det som sars. I den första intervjun önskade den intervjuade slippa ljudinspelning. Vid detta tillfälle fördes anteckningar med papper och penna löpande under hela intervjun, vilket till en del tog bort koncentrationen från intervjun. Gren (2002, sid 72) beskriver ljudinspelningar som konserverade observationer och menar att sådana behövs för att kunna lyssna på i efterhand och som förstärkning av studiens tillförlitlighet. Enligt Gren begränsar inte en ljudinspelning minnet, utan detta finns alltid kvar och kan spelas upp flera gånger. På så vis behöver inte forskaren gå miste om något som sägs och frågas under intervjun. I de andra intervjuerna användes ljudinspelning och jag kunde som forskare slappna av

och ställa fler följdfrågor för att få de intervjuade att förklara något jag inte förstod eller för att utveckla något mer.

Om studiens observationer

Genom att använda observationer av innemiljöerna blev det en inblick i vad som faktiskt gjordes på avdelningarna och inte bara vad man sa att man arbetade med. Detta menar Stukat (2005, sid 49) kan vara en stor skillnad, då den intervjuade kanske inte svarar sanningsenligt i intervjun. Stukat (sid 49) menar också, att observationerna kan ligga till grund för en tolkning och ett resonemang av resultatet. Vid genomförandet av observationerna på förskolornas innemiljöer använde jag mig av fotografering med kamera och fotograferade (bil 2,3 och 4). Det som på detta sätt dokumenterades i bilder av den skriftspråkliga miljön, var dels vad **förskollärarna** uppfattade som skriftspråksstimulerande för barnen, dels vad jag som forskare uppfattade tillhöra skriftspråkliga sammanhang.

Urval och undersöknings grupp

Urvalet av pedagoger i undersökningsgruppen bestod av **förskollärare** som jag träffar ibland när vi i stadsdelen har gemensamma utbildningar. Jag frågade om dessa personer var intresserade av att delta i min undersökning, vilket de alla ville. Jag kände till de **förskollärare** jag intervjuade, men detta var på ett sådant sätt att jag aldrig hade varit på deras avdelningar för att ta del av vare sig hur de arbetade eller med vilket arbetssätt de genomförde undervisningen. Två av avdelningar hade barn mellan 1-5 år och en avdelning hade 3-5 åringar. Slutligen gjorde jag, med hjälp av Stukats (sid 57) råd, ett urval av tre **förskollärare** som representerar helheten.

Genomförande av intervjuerna

Tiden för insamling av datamaterial pågick under tre veckor. De frågor som valts, med utgångspunkt i studiens syfte och frågeställningar, är även relaterade till att jag som forskare ska få en djupare förståelse för vad deltagarna anser om skriftspråket och läran om skriftspråket i förskolans miljö.

Innan intervjuerna (bil 1) och observationerna genomfördes, gjorde jag en pilotundersökning. Detta för att se om innehållet i intervjufrågorna var lätta att förstå eller om det var något jag behövde ändra på. Intervjutiderna varierade, eftersom alla deltagarna hade olika förutsättningar. På den första förskolan fick vi använda oss av deltagarens rast. Det blev 30 minuter. På den andra förskolan blev det lite längre tid. Under ungefär en timma fann vi en stund ensamma på avdelningen. Mycket tid av den timman gick till observationen av innemiljön. På den tredje och sista förskolan, inträffade det just vid intervjutillfällena, sådan sjukdom, att

deltagaren först tänkt ställa in intervjun. Men med hjälp av kollegor kunde vi ha en intervju enskilt ute på gården och sen blev det ca en halvtimme för observation inne på avdelningen.

Studiens tillförlitlighet

I det här avsnittet redovisas studies tillförlitlighet, dvs. om resultaten verkligen har sin grund i studiens frågeställningar. I detta avseende ska man kunna ställa sig frågan om studien verkligen undersöker vad forskaren gett sig ut för att undersöka. I ännu ett avseende ska man kunna ställa sig frågan om studien visar en sådan noggrannhet, att man ska kunna uppfatta studiens resultat som tillförlitligt.

Vad gäller kvalitativa studies tillförlitlighet, talar man idag, med inflytande från kvantitativ forskning om såväl validitet som reliabilitet.

Om studiens reliabilitet

Reliabilitet står för en studies noggrannhet i genomförandet. I denna studie genomfördes inledningsvis en pilotstudie för att säkerställa att intervjufrågorna var relevanta för studiens syfte och frågeställningar. Att intervjuerna (två av tre) ljudinspelades, torde höja reliabiliteten. Likaså torde det systematiska vetenskapliga arbetets genomförande höja reliabiliteten.

Om validitet

Det man får ha med sig när man gör intervjuer, är hur den intervjuade svarar. De kanske inte är helt sanningsenliga eller kanske ger de svar de tror att intervjuaren vill ha. Det blir då bra med en observation, eller att den intervjuade vet att det efteråt kommer att vara en observation, så att de har möjlighet att tänka innan de svarar.

Om generaliserbarhet

Man kan ställa sig frågan om det verkligen är sannolikt, att de man intervjuar har, eller tar sig möjligheten att svara utifrån sina egna uppfattningar. Kanhända kan det vara så, att den intervjuades svar är sådana, vilka de uppfattar att de önskar att intervjuarens svar ska vara. Att använda en kvalitativ studie som ett inslag i generalisering, kan uppfattas vara svårt. Men om det inte går att man i en kvalitativ studie har möjlighet att tillsammans med andra kvalitativa forskare ställa generaliserande frågor, behöver man i studien utgå från det antal tankar de intervjuade och de observerade personerna ger uttryck för. Denna kvantifiering för att visa en icke rapsodisk evidens, kan vara gott generaliserande underlag för antalet tankar, vilket sannolikt i flertalet fall kan vara fler än det antal som presenteras i kvantitativa studier. I detta avseende är det av betydelse att fundera över vad som benämns en teoretisk generaliserbarhet, i vilken snarare antalet personers tankar och utsagor är en utgångspunkt än antalet personer som deltar i studien.

Etiska aspekter

I studien har jag utgått ifrån de etiska aspekter som HSFR rekommenderar. Detta för att skydda de berörda integritet. De principer som HSFR rekommenderar är följande: *Informationskravet, Samtyckekravet, Konfidentialitetskravet och Nyttjandekravet.* (Stukat, s.131)

Informationskravet: Detta krav betyder att den person man intervjuar ska informeras om syftet med undersökningen och att det är helt frivilligt att delta i undersökningen och att man kan avbryta sitt deltagande när som helst. Det gjordes genom att jag skrev brev till de som hade valts ut för att bli intervjuade.

Samtyckekravet: Innebär att man ger sitt godkännande till att medverka i intervjun. Är man under 15 år måste man ha samtycke från vårdnadshavaren. Detta informerade jag också muntligt när jag delade ut brevet till de berörda för intervjun.

Konfidentialitetskravet: Betyder att de berörda i undersökningen kommer att vara anonyma och att uppgifterna behandlas konfidentiellt. Uppgifter om de berörda ska förvaras och lagras och avrapporteras på ett sätt så att inte någon utomstående kan förstå vem det handlar om. Pedagogerna informerades om, att deras identitet inte skulle kunna framgå i undersökningen.

Nyttjandekravet: Innebär att den insamlade informationen, endast kommer att användas i beskrivna undersökning och inte kommer att användas i kommersiellt bruk eller i andra icke-vetenskapliga syften.

Bearbetning av data

Efter intervjuerna transkriberades det som sars på ett papper. Detta gjordes genom att jag lyssnade på intervjuerna och skrev ner det som sars. En fördel med detta menar Bjorndal (2002, sid 86) är att vissa aspekter av kommunikationen kan framträda och bli tydligare. Bjorndal kallar det för att frysa en utsaga och på detta sätt blir det också lättare att se eventuella mönster som framkommer utifrån materialet, för att sen få fram ett resultat av materialet användes två matriser, en som gav ett **sammanfattande resultat på hela intervju delen (bil. 5)** och en **som gav en sammanfattning** av det slutliga resultatet utifrån studiens syfte och frågeställningar (bil. 6). **Stukat (2005, sid 42) skriver att det som informanterna säger ska beskrivas och sedan ska svaren grupperas på ett intressant sätt. Det som är av intresse i denna studien är vad informanterna svarar utifrån mina frågeställningar och studiens syfte.** För att fördjupa bearbetningen ännu mer, användes markeringspennor i olika färger för att stryka över och förtydliga olika mönster och **eventuella** olikheter som framkom i materialet. **Sist gick jag igenom alla fotografier för att se på likheter och olikheter i förskolornas inne miljöer.**

Studiens målgrupp

De läsare jag tänker mig i den målgrupp som kan var intresserad av just min studie, är förskollärare, blivande förskollärare, förskoleforskare och i viss grad även förskolebarns föräldrar.

Metoddiskussion

Tre förskolor och tre **förskollärare** har medverkat i studien. Detta är något som kan göra studiens resultat mindre generaliserbart, men jag gjorde denna avgränsning i relation till de högskolepoäng C-uppsatsen ger. Att avgränsa hör även det till forskarens uppgifter. I ett poängtyngre vetenskapligt arbete hade det kunnat delta fler **förskollärare** i undersökningen och därmed enligt Stukat (2005, sid 129) få en högre generaliserbarhet. Genom att det i den första intervju inte var någon ljudinspelning kan detta ha påverkat både den intervjuade och mig som forskare. Detta för att det tar så mycket längre tid och kräver mer utav den som intervjuar, eftersom forskaren måste skriva snabbt och den intervjuade får ha tålamod att vänta in de skrivna svaren. En risk kan då vara att viss information glöms bort att sägas eller skrivas. Bjorndal (2002, sid 72) pratar om vårt begränsade minne och om vi använder oss av ljudinspelning, finns det alltid kvar för våra öron att ta del av materialet i efterhand. Stukat (2005, sid 32) skriver om att författarens förförståelse (forskarens egna tankar, erfarenhet och känslor) är en stor tillgång när forskaren ska tolka sina svar i studien. Här känner jag att min erfarenhet från studierna från universitetet och mina arbetslivserfarenheter från många år i förskolans värld har varit en tillgång.

Resultat

I det här kapitlet redovisas först resultatet, dvs. sammanställningen av intervjufrågorna. Därefter följer studiens slutsatser som utgör det slutliga resultatet utifrån de syften och frågeställningar studien har.

Resultatredovisning

Resultatredovisningen presenteras i form av de intervjuade personernas gemensamma svar på intervjufrågorna. Denna redovisning innehåller studiens första bearbetning, i vilken tankar kring intervjuvaren ges.

Intervjufråga 1

1. Berätta för mig hur ni har tänkt när det gäller barnen och deras lärande av skriftspråket när ni gjort i ordning innemiljön på denna avdelning.

Sammanfattningen av första frågan visade, att de flesta uppfattade att alfabetet i olika former såsom bilder uppsatta på väggen på alfabetet eller som magneter på ett kylskåp var utvecklande för skriftspråklärandet när man inredde en innemiljö för att stimulera barn till skriftspråket. De intervjuade uppfattade också att bokstäverna skulle vara i barnen ögonhöjd, så att det skulle vara lätt för dem att se. Detta kunde ibland vara svårt, sa man, då det berodde lite på åldrarna på avdelningen. När man dokumenterar verksamheten och det barnen gjort, sätter man enligt de intervjuade upp denna dokumentation på väggen så att barnen efter hand kan se vad de har gjort. Barnen blir nyfikna på vad som står under bilderna och frågar gärna en **förskollärare** om hjälp med att läsa texten. Några barn gör också egna böcker där de uppmanas att skriva om sig själv, vad de heter, hur gamla de är, vilket land de kommer ifrån m.m. När barnen lekskriver kommer de till en **förskollärare** och vill att denna ska läsa vad de har skrivit. Ibland står det skfdjshfh och då skrattar barnen mycket, när de förstår vad de har skrivit. Det finns också en tavla med kardborreband. Denna använder man till barnen för att bl.a. visa hur dagen ser ut. Barnets namn och foto sätts upp om man är på förskolan, tavlan visualiserar även vilka som ska gå ut och vilka som ska vara inne och om det är något barn som ska göra en aktivitet, detta för att barnen lätt ska kunna gå och titta på tavlan för att se hur dagen ser ut.

Intervjufråga 2

2. Uppfattar ni att skriftspråket är viktigt för barnen när det går i förskolan? Berätta varför.

Sammanfattningen av fråga 2 visar att alla uppfattar att introduktionen till skriftspråket är av betydelse i förskolan. Det är en start i barnens kunskapsinläring. Det står även i läroplanen (Lpfö 98, reviderad 2010) att man i förskolan ska fokusera på skriftspråket. De intervjuade anser, att ju mer barnen möter skriftspråket och får tillgång till detta, desto större intresse hos barnen kan det skapa. Ju mer skriftspråket exponeras för barnen desto mer nytta har barnen av det när de ska lära sig läsa och skriva. De intervjuade anser också, att **förskollärarna** behöver

finnas där och uppmuntra. Vi ska inte vara som skolan, där skriftspråket är ett mera måste att lära sig. Men det ska finnas i vår vardagspedagogik. I vardagspedagogiken ska barnen lära sig att känna igen sitt namn. Förskolläraren ska inte tvinga någon till skriftspråklig medvetenhet, utan detta intresse kommer när det kommer. Det ska ligga i barnens intresse att lära sig och de ska tycka att det är roligt. Om barnen börjar lekskriva, hjälper man enligt de intervjuade förskollärarna gärna till med att t.ex. skriva först och barnen efter.

Intervjufråga 3

3. Tror ni att innemiljön har någon betydelse för barns skriftspråks **lära**? Berätta varför.

Alla de intervjuade **förskollärarna** uttryckte, att den skriftspråkliga innemiljön hade betydelse för inläringen. Eftersom barnen lever i den och ser den hela tiden. Miljön skapar, enligt de intervjuade, nyfikenhet. Miljön finns alltid där, och barnen kan komma och fråga vad det står eller vad en bokstav heter. Bokstäver och bilder ska enligt de intervjuade vara kombinerade. Orden ska finnas tydligt framme i miljön för barnen. Om barnen t.ex. vill skriva sitt namn eller sin kamrats namn ska det vara lätt att gå till facket för att se hur man skriver namnen. När man läser böcker för barnen får de, uttrycker förskollärarna, den litterära amningen. Barnen får se syftet med att läsa en bok och de kan bli motiverade till att själv lära sig läsa och skriva.

Intervjufråga 4

4. Hur vill du att en innemiljö ska se ut, för att den på bästa sätt ska göra barnen intresserade av skriftspråket?

Det finns alltid förbättringsområden, menar de intervjuade. Det ska enligt dem vara roligt för barnen att lära sig skriftspråket. De intervjuade tyckte alla att det skulle kunna finnas framme mer bokstäver i olika färger så att barnen skulle bli intresserade. Men också olika material skulle finnas som barnen kan ha och leka med. Detta, menade de intervjuade, skulle inspirera barnen till att själv leka och bilda ord. De intervjuade menade, att man skulle ha lådor med t.ex. barnens skrivna namn, lådor som barnen skulle kunna ta fram och titta på. Man skulle även ha spel och pussel med bokstäver. En utav de intervjuade tyckte, att man kunde skriva orden på en liten skylt för t.ex. bord, stol, lampa m.m. för att barnen skulle förstå att det finns bokstäver och ord till allt. Men en annan tog detta med att sätta namn på t.ex. möbler som exempel på vad man inte ska göra då hon ansåg att det kunde bli för mycket. Denna förskollärare tyckte, att det skulle finnas en balans med lagom mycket för annars ansåg hon att barnen kunde bli hemmablinda och inte längre se bokstäverna eftersom de fanns överallt.

Studiens slutsatser

Studiens slutliga resultat redovisas i detta avsnitt. Studiens syfte och frågeställningar besvaras utifrån de sammanfattningar som framkommit i studiens intervjuer och observationer. Syftet för studien är att undersöka hur **förskollärarna** i förskolans verksamhet uppfattar att barns skriftspråks **lära** i förskolan ska vara och hur de inreder innemiljön på sin avdelning för att den ska väcka barns nyfikenhet till skriftspråks **lära**. Frågeställningarna i studien var som följer:

1. Hur **uttrycker förskollärarna** betydelsen av att stimulera barns skriftspråks **lära** i förskolan?

2. Inreder **förskollärarna** förskolans innemiljöer så att de ska stimulera barns skriftspråks **lära** och hur inreder de dessa?

1.

Slutsatsen är att **förskollärarna** uppfattar att skriftspråksstimulering i förskolan har stor betydelse och utgör en start i kunskapsinläringen. Detta menar en av **förskollärarna** uttrycks i förskolans läroplan, där det står att pedagogerna ska fokusera på skriftspråket. En av **förskollärarna** uppfattar, att ju mer man utsätts för skriftspråket och får tillgång till detta, desto större intresse kan detta skapa hos barnen. Hon poängterar också att ju mer exponerat skriftspråket blir för barnen desto mer nytta har de av det när de ska lära sig läsa och skriva. Att **förskollärarna** finns där och uppmuntrar är betydande för barnens skriftspråkliga medvetenhet och utveckling. Men, uttrycker två av **förskollärarna**, förskolan ska inte vara som skolan. I förskolan ska barnen få erfarenheter av skriftspråket men i skolan är det ett mera krav på att lära sig läsa och skriva. En av **förskollärarna** uttrycker sig att hon inte vill tvinga någon att lära sig utan det ska vara på barnens villkor. Om barnen vill lära sig och tycker det är roligt, anser **förskolläraren** det är i sin ordning att t.ex. visa barnen hur man skriver ett ord och att de skriver efter. Det är skolan som bär huvudansvaret när det gäller skriftspråket, uppfattar **de intervjuade**. Skriftspråksträningen ska finnas naturligt i vår vardagspedagogik anser en av **förskollärarna**. De yngre barnen utvecklar enligt **en av de intervjuade** sitt intresse genom att observera och lära av de äldre när de skriver och de äldre hjälper gärna till att uppmuntrar de yngre barnen.

2.

Förskollärarna på avdelningarna i studien använder sig av många sätt för att stimulera barns skriftspråksinläring genom innemiljön. De har alfabetet uppsatt på väggarna (bil. 2 och 4, bild 10, 11, 12 och 28). En del har det lågt och en del har det högt upp på väggarna. Några av alfabeterna visar endast bokstäver (bil. 2, bild 12) och en del visar både bokstäver och något

som börjar på den bokstaven (bil 2 och 4 bild 11 och 28). T.ex. bokstaven A visar också en apa för apa börjar på A.

På avdelningarna sitter det skrivna ord på väggar och fönster som talar om att det är olika hörnor t.ex. matematikhörna (bil 2, bild 1), familjehörna (bil 2, bild 3) m.m. Det står på ett fönster "Vinkfönster", så att det för barnen blir tydligt vart man kan vinka till sina föräldrar (bil 4, bild 34). Det sitter också på väggarna namn på olika grupper som barnen är uppdelade i och vilka barns namn som ingår i gruppen i fråga (bil 3, bild 19). På en avdelning satt ordet "Välkommen" uppe på alla de språk som de hade på den avdelningen (bil 3, bild 24). På alla avdelningar fanns det minst två ställen där barnen kunde hitta böcker att läsa (bil 2, 3 och 4, bild 4, 8, 9, 14 och 31). På barnens fack satt deras namn och foto i olika höjder. Några hade det högt över facken på en hylla (bil 2, bild 5) och någon hade det på golvet framför facket för att det skulle vara lätt för barnen att titta på bilden på sitt namn och sitt foto (bil 3, bild 21). Namn och foto fanns också på barnen egna lådor (bil 3 och 4, bild 22 och 35) deras matplatser (bil 4, bild 32) och där de hängde sina regnkläder (bil 2, bild 7). På lådorna med material i fanns det på någon avdelning text och bild på det som fanns i lådan (bil 3, bild 13) och på en annan var det bara text. **Förskollärarna** använde sig av barnens namn som de plattat in för att de i samlingar skulle se vem som var här och vem som var hemma (bil 4, bild 25). En avdelning använde sig av inplastade kort med barnens namn och foto för att visa barnen vad som skulle hända under dagen. Man hade en tavla med kardborreband och på denna tavla satte man upp vilka barn med kort som t.ex. skulle gå på utflykt, göra en aktivitet m.m. (bil 3, bild 15). På en avdelning fanns det pussel och spel med alfabetet lätt tillgängliga i en hylla för barnen (bil 3, bild 16). Alla avdelningar hade barnens alster upphängda på väggen i olika höjder. En del använde sig av namn och foto på barnen som gjort teckningen. På en del alster hade barnen själv skrivit sitt namn och på någon hade pedagogen skrivit barnens namn (bil 2 och 4, bild 2 och 26). En avdelning använde sig av skrivböcker. I dessa uppmanades barnen att rita och skriva om sig själva. På en avdelning hade barnen skapat i kartong och hade bl.a. gjort ett polishus i kartong (bil 3, bild 17). På huset hade barnet skrivit "polis". På avdelningarna hängde dokumentation i olika höjder (bil 3 och 4, bild 23, 27 och 33). Dokumentationen visade vad barnen hade gjort och sagt. På den avdelning som dokumentationen hängde lågt, talade **förskolläraren** om att barnen ofta tittade på denna och bad att pedagogerna skulle läsa vad det stod på den. En avdelning använde sig av planscher (bil 4, bild 29). På dem var det t.ex. bilder på fåglar och vad fåglarna hette. En avdelning hade två datorer som var tillgängliga för barnen (bil 4, bild 31). På en avdelning fanns det en lista med veckans dagar uppsatta (bil 4, bild 36). Här uppmanades barnen att skriva sitt namn på den dag då barnet skulle hämta matvagnen.

Slutdiskussion

I detta kapitel diskuteras undersökningens slutsatser relaterade till det forskare tidigare författat om ämnesområdet och som valts ut och beskrivits i uppsatsens teoretiska del, dvs. delen före metodkapitlet. Diskussionen avslutas med didaktiska förslag som lämnas mot bakgrund av denna studies slutsatser. Slutligen beskrivs förslag till fortsatt forskning med utgångspunkt i denna studies huvudresultat.

Om man tittar på vad som har hänt från Guds läroplan i slutet av 1800-talet där man ansåg att barnen inte skulle undervisas tills idag där man i förskolan ser det kompetenta barnet med oändliga möjligheter till ett livslång lärande har det hänt mycket.

Slutsatsen i min studie visar att alla **förskollärarna** uppfattar att skriftspråket har en stor betydelse i förskolan och utgör en start i kunskapsinläringen. Detta betonar Sterner, Lundberg (sid 20) att flera stora undersökningar visar att bokstavskunskap och fonologisk medvetenhet redan i förskolan ger utdelning i hur det senare kommer att gå i skolans läs och skrivinläring. Även Eriksen, Hagtvet (sid 82) poängterar att om man låter barnen redan i förskolan lära sig berätta med hjälp av papper och penna kan man förebygga att barnen senare får problem med att lära sig läsa och skriva.

Två av **förskollärarna** menade att förskolan inte ska vara som skolan. De ansåg att skolan har större ansvar än förskolan när det gäller skriftspråket. Det kan jag hålla med om till en viss del. Men jag tror att det är förskolan som kan avgöra hur processen till skriftspråket blir. Om det blir lättare eller svårare för barnen när det kommer till skolan och ska lära sig läsa och skriva. Om förskolan uppmärksammar skriftspråket och inreder innemiljön, så att skriftspråket är en naturlig del i barnens vardag redan när de kommer till skolan och därmed tror jag att det blir lättare för barnen i sin fortsatta process i skriftspråket i skolan. Jag tror även att det uttrycket att skolan har ett större ansvar än förskolan när det gäller skriftspråket, hänger kvar från när man ansåg att skrivning tillhörde en viss ålder.

En utav **förskollärarna** uttryckte att på hennes avdelning lärde sig de yngre barnen av de äldre och att de äldre gärna uppmuntrade de yngre barnen till att skriva. Detta är något som Forsell (sid 166) skriver om att ur ett sociokulturellt perspektiv och Vygotskijs syn på människan. Så är människan alltid på väg att erövra nya tankar för att förstå världen. Detta gör människan i interaktion med andra. Jag tror också genom att pedagogerna har detta synsättet när det gäller barnen, att de gärna hjälper till och uppmuntrar om barnet vill så blir barnen likadana mot sina vänner och gärna hjälper och uppmuntrar dem när det behövs.

Något alla svarade som var med studien. Var att innan jag skulle komma hade de gått runt på avdelningen och tittat på den skriftspråkliga innemiljön de hade. De var alla lite oroliga med att de inte hade någon innemiljö som stimulerar barn skriftspråk. Men när vi observerade innemiljön så såg vi fler saker som de inte tänkt på utöver det som de visade som de ansåg stimulera barn skriftspråk. Eriksen, Hagtvet (2006, sid 139) skriver om att vi i verksamheten måste skapa en inredning som avspeglar och stödjer det som vi vill att barnen ska få en kunskap om. Om det nu är skriftspråket vi vill lyfta fram på vår avdelning bör vi inreda den så att barnen blir intresserade av att lära sig lekläsa, lekskriva och så småningom lära sig läsa och

skiva på riktigt. Detta menar Eriksen, Hagtvvet med flera vi gör genom att bl.a. ha skriftbilder på avdelningarna med barnens namn på alla de saker som tillhör dem t.ex. fack, låda, matplats m.m. Märka lådor med både bild och skrift vad som ska vara i lådan men också att skriva mycket tillsammans med barnen. Detta för att barnen har ett bra synminne och är bra på att komma ihåg logografer (ordbilder). Då kända ord är det som är lätt att lära sig för barnen att läsa och skriva kan det också bli lättare att lära sig känna igen nya ord. På avdelningarna jag besökte använde de sig mycket av skriftbilder. De var på barnens personliga platser, på facken, matplatsen m.m. Men jag tyckte dock att det bara var en avdelning som tänkt till genom att de placerat namn skylten på en sådan plats medvetet för att det skulle vara lätt för barnen att se. Den **förskolläraren** uttryckte att de satt barnens namn och foto på golvet med anledning att det skulle vara lätt för barnen att titta på sitt namn och foto men också på sina vänners namn. På de andra avdelningarna satt det högt ovanför barnens huvud. Detta kompenseras i och för sig genom att de hade barnens namn och foto lägre ner på andra ställen på avdelningen. Det var bara en utav avdelningarna som märkte sina lådor med material i med både bild och skrift.

Alla avdelningar hade minst två ställen där barnen fick tillgång till böcker. Böcker har enligt Fast (sid 88) en stor betydelse när det gäller barns literacylärande. När barnen själva kommer med en bok och vill att någon ska läsa för dem har det förstått att texten i boken har något roligt att berätta.

På alla avdelningarna såg man hur barnen på deras alster skrivit sina egna namn. Detta menar Eriksen, Hagtvvet (2006, sid 87) bl.a. kan ge ett ökat självförtroende. Det är också en bearbetning av erfarenheter då de lärt sig bokstäverna i sitt namn. Genom att **förskollärarna** på avdelningarna uppmuntrade barnen att skriva sitt namn på sina alster, ha alfabetet uppe och ha skrivböcker där barnen på sitt sätt skrev (lekskrivande) och skrivning med en pedagogs hjälp menar Sterner och Lundberg (2011, sid 21) att man hjälper barnen i deras **lära** av skriftspråket.

På en avdelning hade barnen tillgång till datorer. Detta menar Lindö (sid 200) och Fast (sid 95) kan hjälpa barn att utforska bokstäverna och skriftspråket. Lindö menar också att datorn kan vara en hjälp då det kan vara svårt för barnen att forma bokstäver med hjälp av en penna. På nästan alla avdelningar använde sig **förskollärarna** av stora versaler när de skrev, detta är något som finmotoriskt kan hjälpa barnen då det oftast är lättare för barnen att skriva de stora bokstäverna. Eriksen, Hagtvvet (2006, 148) menar dock att det kan vara en strategi att låta barnen bestämma om de vill skriva med små eller stora bokstäver så att det för barnen inte ska kännas olustigt att lära sig skriva.

De avdelningar jag var på visade både på en narrativ textmiljö och en passiv textmiljö (I Lindö, sid 207). Den narrativa textmiljön bestod av dokumentationer på väggarna som visade vad barnen gjort och sagt i tidigare aktiviteter. På en avdelning satt dessa i barnens höjd och enligt den intervjuade **förskolläraren** var det ofta barnen stod och tittade på den och ville ha hjälp med att läsa vad som stod under bilderna. Den passiva textmiljön var de alfabet med enbart bokstäver som satt uppe på en avdelning. Där fanns det ingen koppling till barnen som gör de lättare för dem att först vad bokstäverna står för.

Mina förutfattade meningar jag i början hade i denna studie var att de ute på förskolan inte tänkte på innemiljön när de inredde den för skriftspråksstimulering. **Dessa förutfattade meningar hade jag ifrån min egen arbetsplats där jag anser att det inte jobbas med skriftspråkliga miljöer. Jag blev positivt överraskad att resultatet visar att förskollärarna ute i de verksamheter jag besökte använde sig mycket av skriftspråkliga miljöer , men att det många gånger gjorde det omedvetet. Med detta menar jag att de t.ex. sätter upp barnens namn och foto på facken men att det kanske inte har en tanke med det utan de sätter bilden där för att det ska vara ett foto på facket och inte för att det ska stimulera barns skriftspråks lära.** Studien visade också på att pedagogerna hade olika uppfattningar om vad som stimulerar skriftspråket hos barn. **När jag granskar min studie kan jag känna mig kritisk till att två av tre förskollärare ansåg att skolan hade större ansvar när det gäller skriftspråket. Detta visar att det gamla tänket fortfarande hänger kvar, där man ansåg att det är i skolan barnen lär sig läsa och skriva. Det hängde också alfabet, dokumentationer m.m. högt upp på väggarna. Man kan då undra vem dessa är till för? Är de för oss vuxna eftersom de sitter så högt upp. Hade de varit för barnen så borde de sitta i deras höjd så att de lätt kan se det. Något jag också reagerade på var alfabeten som enbart hade bokstäver och ingen bild som kunde hjälpa barnen med att få en förståelse för vad bokstaven står för.** När jag som författare har skrivit färdigt denna studien har jag lärt mig mycket. Jag har fått idéer och en djupare förståelse på hur jag själv vill göra ute i min verksamhet och hur viktiga vi **förskollärare** är för att barnen på bästa sätt ska få ta del av skriftspråket i förskolan.

Didaktiska implikationer

När **förskollärarna** i intervjudelen fick frågan hur de ville att en innemiljö skulle se ut för att den på bästa sätt ska göra barnen intresserade av skiftspråket? Hade **de intervjuade** många förslag på förbättrings områden. Detta tycker jag visar på att **förskollärarna** vill lära sig mer om skriftspråket. Att man som färdig lärare från universitetet inte är färdig utbildad utan det ligger i personens intresse att hitta mer kunskap i ett specifikt ämne. Detta genom vetenskapliga texter eller varför inte gå på studiebesök på andra förskolor och få se exempel på hur de jobbar med den skriftspråkliga miljön.

Fortsatt forskning

En komplettering till denna studie skulle kunna vara att man som en deltagande observatör går ut i förskolan och tittar på hur barnen i verksamheten använder sig utav den skriftspråkliga innemiljön och vilka metoder och material **förskollärarna** använder sig utav när de i förskolan ska stimulera barns skriftspråk. Något som också hade vart intressant att forska om är vilken betydelse tecken som stöd har i barns lärande av skriftspråket?

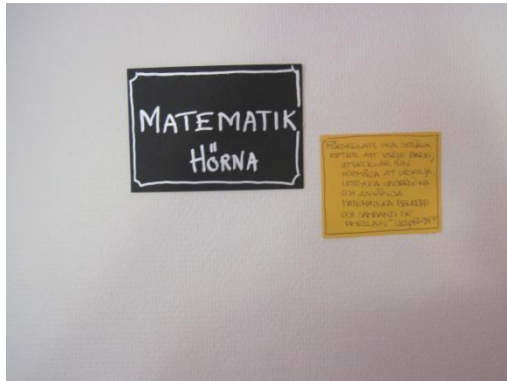
Referenslista

- American Psychological Association. (2010). *Publication Manual of the American Psychological Association* (6th ed.). Washington, DC: American Psychological Association
- Bjereld, Ulf, Demker, Marie, & Hinnfors, Jonas (2009). *Varför vetenskap?(3:e upplagan)* Lund: Studentlitteratur.
- Björndal, Cato. (2005). *Det värderande ögat. Observation, utvärdering och utveckling i undervisning och handledning*. Stockholm: Liber.
- Dahl Wiklund, Eva (2006). *Med läroplanen på fickan Lpfö 98/10*. Stockholm: Fortbildning i Stockholm.
- Dahlgren, Gösta, Gustavsson, Karin, Mellgren, Elisabeth, & Olsson, Lars-Erik. (1999). *Barn upptäcker skriftspråket* (2:upplagan). Stockholm: Liber.
- Fast, Carina. (2008). *Literacy- i familj, förkola och skola*. Lund: Studentlitteratur.
- Forssell, Anna. (2011). *Boken om pedagogerna*. Stockholm: Liber.
- Hagtvet Eriksen, Bente. (2006). *Språkstimulering Del 2: Aktiviteter och åtgärder i förskoleåldern*. Stockholm: Natur & kultur, ´.
- Liberg, Caroline. (2009). *Hur barn lär sig läsa och skriva* (2:upplagan). Lund: Studentlitteratur.
- Lindö, Rigmor. (2009). *Det tidiga språkbudet*. Lund: Studentlitteratur.
- Roth Vallberg, Ann-Christine. (2002). *De yngre barnens läroplanshistoria*. Lund: Studentlitteratur.
- Skolverket. (2010). *Läroplan för förskolan, Lpfö 98, reviderad 2010*. Stockholm: Fritzes.
- Sterner, Görel, & Lundberg, Ingvar (2010). *Före bornholmsmodellen - språklekar i förskolan*. Stockholm: Natur & kultur.
- Stukat, Staffan. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Bilaga 1, intervjufrågor

1. Berätta för mig hur ni har tänkt när det gäller barnen och deras lärande av skriftspråket när ni gjort i ordning innemiljön på denna avdelning.
2. Uppfattar ni att skriftspråket är viktigt för barnen när det går i förskolan? Berätta varför.
3. Tror ni att innemiljön har någon betydelse för barns skriftspråksinlärning? Berätta varför.
4. Hur vill du att en innemiljö ska se ut, för att den på bästa sätt ska göra barnen intresserade av skriftspråket?

Bilaga 2, observationer av innemiljön förskola 1

1. Texter uppsatta i barnens höjd med med olika aktiviteter de gör.

2. Barnens alster uppsatta på väggen med barnens namn skrivna av barnen själva.

3. Mer text som beskriver vad detta rummet används till.

4. Böcker i bokhylla i barnens höjd.

5. Barnens namn och foto.

6. Text som beskriver vad det finns i lådorna.

7. Foto och namn där regnkläderna hänger.

8. Böcker i bokhylla i barnens höjd.

9. Ännu mer böcker som är lätta att använda för barnen.

10. Plansch på hur bokstäverna låter sitter uppe.

11. Alfabetet med bilder sitter högt upp på väggen i rum.

12. alfabetet utan hjälpande bilder sitter långt ner i ett annat rum.

Bilaga 3, observationer av innemiljön förskola 2

13. Bilder och text på alla lådor.

14. Böcker lätt tillgängliga för barnen.

15. Tavla där barnens namn sätts upp.

16. Spel som är lättillgängliga för barnen.

17. Barnen har skapat utav lådor. Det här är en polisstation.

18. Egna målar och skrivböcker. Där barnen bl.a. skrivit vad de heter m.m.

19. En grupp heter Star Wars gruppen. Här har de själva skrivit gruppens namn och deras namn.

20. Bilder och texter sitter uppe ovanför skötbordet.

21. Istället för att ha barnens namn så högt sitter det på golvet.

22. Foto och namn på barnens lådor.

23. Dokumentationen på vad barnen gjort i en aktivitet sitter tydligt framme i bilder och text.

24. Välkommen på olika språk sitter uppe när man kommer in på avdelningen.

30. Ordnings regler. Vad gör man i rummet?
Gjorda av barnen.

31. Dator för barnen och böcker.

32. Foto och namn på vad barnen ska sitta.

33. Dokumentation med barnens bilder
och texter väl synliga för barnen.

34. Vink fönster för barnen.

35. Foto och namn på barnen lådor.

36. Barnen får själva skriva sitt namn när de ska följa med och hämta matvagnen.

Bilaga 5, matris över resultatet av intervju frågorna

	1. Berätta för mig hur ni har tänkt när det gäller barnen och deras lärande av skriftspråket när ni gjort i ordning inom miljön på denna avdelning.	2. Uppfattar ni att skriftspråket är viktigt för barnen när det går i förskolan? Berätta varför.	3. Tror ni att inom miljön har någon betydelse för barns skriftspråks lära? Berätta varför.	4. Hur vill du att en inom miljö ska se ut, för att den på bästa sätt ska göra barnen intresserade av skriftspråket?
Intervju 1				
Intervju 2				
Intervju 3				
Intervju 4				

Bilaga 6, matris över resultatet från sammanfattningen utifrån syfte och frågeställningar

	Sammanfattning från fråga 1	Sammanfattning från fråga 2	Sammanfattning från fråga 3	Sammanfattning från fråga 4
Hur uttrycker förskolläraren betydelsen av att stimulera barns skriftspråks lära i förskolan?				
Inreder förskollärarna förskolans innemiljöer så att dessa ska stimulera barns skriftspråks lära och hur i så fall inreder de dessa?				

